

Hebben kiezers liever partijen met duidelijke of onduidelijke standpunten?

Jonas Lefevere & Ambroos Verwee

Beste deelnemer aan het Burgerpanel,

In de periode van 11 mei tot 1 juli 2023 nam u deel aan een onderzoek van de Universiteit Antwerpen, waarbij we u enkele fictieve partijstandpunten lieten zien, en u dan vroegen om deze standpunten (en de partijen) te beoordelen. We willen u vooreerst graag bedanken om tijd vrij te maken voor dit onderzoek! In dit rapport geven we meer inzicht in het waarom van het onderzoek, de opzet, en de voornaamste resultaten.

1. Doelstelling van het onderzoek

Het onderzoek dat we bij een groot aantal deelnemers van het Burgerpanel opzetten, had twee grote doelstellingen:

- **Ten eerste wilden we kijken in welke mate kiezers partijen met duidelijke standpunten hoger inschatten dan partijen met onduidelijke (ambigue) standpunten.** Er bestaat reeds veel onderzoek naar de mate waarin ambigue partijstandpunten kiezers kunnen aantrekken of afstoten (Bräuninger & Giger, 2018; Nasr, 2022; Shepsle, 1972, om er maar enkele te noemen). In ons onderzoek onderscheidde we twee verschillende manieren waarop een partijstandpunt onduidelijk kan zijn: enerzijds kan een partij erg inconsistent communiceren over het standpunt (bijvoorbeeld een voorzitter die zegt dat de partij voor de kernuitstap is, maar een parlementslid die een paar dagen erna een tegenovergestelde boodschap brengt), en anderzijds kunnen partijen ook gewoon erg vaag blijven door geen specifieke details over het standpunt te communiceren (bvb. “wij vinden dat we een economische recessie moeten bestrijden” is een stuk vager dan “wij vinden dat we een economische recessie moeten bestrijden door een indexsprong, zodat we concurrentieel blijven met het buitenland”). Het eerste doel van dit onderzoek was dus om te kijken hoe beide vormen van ambigüiteit invloed hebben op hoe kiezers partijen beoordelen.
- **Ten tweede wilden we kijken hoe kiezers reageren als die partijen, met duidelijke of onduidelijke standpunten, dan plots beleid moeten maken—en dus kleur moeten bekennen.** Een deel van de wetenschappelijke literatuur over ambigüiteit stelt dat door tijdens de campagne op de vlakte te blijven, partijen zichzelf kunnen beschermen tegen zogenaamde ‘backlash’: omdat de partij geen sterke beloftes heeft gemaakt, kan ze er ook niet worden op afgestraft. Anderzijds, als partijen wél duidelijke standpunten innemen, maar ze dan hun beloftes niet nakomen, dan wordt hen dat door kiezers sterk aangerekend (een voorbeeld is de belofte van Obama om Guantanamo Bay te sluiten – een belofte die hem doorheen zijn ambtstermijnen bleef achtervolgen).

Deze twee vraagstellingen lagen aan de basis van ons onderzoek, dat we in Mei / Juni 2023 uitvoerden. We hadden, op basis van eerder onderzoek, ook enkele concrete verwachtingen (hypotheses):

- **Hypothese 1: partijen die een inconsistent standpunt hebben, worden negatiever beoordeeld.** De reden voor deze verwachting is vrij eenvoudig: als partijen ‘mixed signals’ geven over waar ze voor staan, komt dat vaak slecht over bij kiezers. Eerder onderzoek naar inconsistente standpunten toonde dit effect telkens aan voor slechts één thema, terwijl ons onderzoek (zie hieronder) toeliet om dit voor diverse thema’s te bekijken (Nasr, 2022).
- **Hypothese 2: preciezere standpunten leiden enkel tot positievere beoordelingen bij kiezers die dezelfde beleidsvoorkeur hebben als de partij. Bij kiezers met een andere beleidsvoorkeur, leidt precisie net tot negatievere beoordelingen.** Als een partij een andere voorkeur heeft dan de kiezer (bv. de partij wil een kernuitstap, terwijl de kiezer net méér kerncentrales wil), dan verwachten we dat een preciezer standpunt net zal leiden tot een *negatievere* evaluatie. Het preciseren van het standpunt heeft dus enkel ‘zin’ voor een partij, als haar standpunt ook gedeeld wordt door veel kiezers.
- **Hypothese 3: als een partij een specifieke beleidsbeslissing neemt, zal ze minder sterk afgestraft worden door kiezers wanneer ze tijdens de campagne een ambigu standpunt innam.** Dit is een assumptie die, tot nu toe, eigenlijk nog niet getoetst werd aan de realiteit: is het inderdaad zo dat partijen, door ‘op de vlakte te blijven’, zichzelf beschermen tegen ‘policy backlash’?

2. Opzet van het onderzoek

Het onderzoek maakte gebruik van een zogenaamd ‘survey-embedded experiment’ – een experiment ingebed in een enquête. Om te onderzoeken in welke mate u en de andere deelnemers partijen met duidelijke / onduidelijke standpunten positiever of negatiever inschatte, legden we aan elke deelnemer telkens drie partijen voor: partij X met een standpunt over economie, partij Y met een standpunt over kernenergie, en partij Z met een standpunt over sociale woningen.

Het belangrijkste aspect van het onderzoek is dat het eigenlijke standpunt voor elke deelnemer willekeurig werd gegenereerd door telkens twee zinnen uit een poule van 16 zinnen te selecteren: we hebben deze zinnen zo opgesteld dat ze enerzijds variëren in het standpunt dat wordt ingenomen (bvb. Voor of tegen kernenergie, voor een uitbreiding van de index of integendeel voor een indexsprong), en anderzijds in hoe specifiek ze het standpunt preciseerden. Hieronder geven we een voorbeeld voor het thema sociale woningen.

Precisie	Zin 1 sociale woningen	Zin 2 sociale woningen
	Versoepelen sociale woningen	
Zeer vaag	Er moet werk gemaakt worden van de wachtlijsten voor de sociale woningen.	Wij vinden dat de wachtlijsten voor sociale woningen moeten worden aangepakt.
	Er moet werk gemaakt worden van de wachtlijsten <u>door prioritair onze aandacht te richten op het aanbod van sociale woningen.</u>	Wij vinden dat de aanpak van de wachtlijsten <u>moet focussen op het aanbod van sociale woningen.</u>
Zeer precies	Er moet werk gemaakt worden van de wachtlijsten door prioritair onze aandacht te richten op het <u>uitbreiden</u> van het aanbod van sociale woningen.	Wij vinden dat de aanpak van de wachtlijsten moet focussen op het <u>verhogen</u> van het aanbod van sociale woningen.
	Er moet werk gemaakt worden van de wachtlijsten door prioritair onze aandacht te richten op het uitbreiden van het aanbod van sociale woningen <u>aan de hand van de bouw en renovatie van 100.000 woningen tegen 2030.</u>	Wij vinden dat de aanpak van de wachtlijsten moet focussen op het verhogen van het aanbod van sociale woningen <u>door 100.000 woningen te bouwen of vernieuwen tegen 2030.</u>
Verstrengen sociale woningen		
Zeer vaag	Er moet werk gemaakt worden van de wachtlijsten voor de sociale woningen.	Wij vinden dat de wachtlijsten voor sociale woningen moeten worden aangepakt.
	Er moet werk gemaakt worden van de wachtlijsten <u>door prioritair onze aandacht te richten op de toelatingscriteria voor sociale woningen.</u>	Wij vinden dat de aanpak van de wachtlijsten <u>moet focussen op de vereisten om een sociale woning te krijgen.</u>
Zeer precies	Er moet werk gemaakt worden van de wachtlijsten door prioritair onze aandacht te richten op het <u>verstrengen</u> van de toelatingscriteria voor sociale woningen.	Wij vinden dat de aanpak van de wachtlijsten moet focussen op <u>strikttere</u> vereisten om een sociale woning te krijgen.
	Er moet werk gemaakt worden van de wachtlijsten door prioritair onze aandacht te richten op het verstrengen van de toelatingscriteria voor sociale woningen <u>door de inkomensgrens voor toegang tot een sociale woning te verlagen met 10%.</u>	Wij vinden dat de aanpak van de wachtlijsten moet focussen op strikttere vereisten om een sociale woning te krijgen, <u>dus een verlaging van 10% op het maximale inkomen om een sociale woning te verkrijgen.</u>

Elke respondent kreeg telkens willekeurig één zin uit de eerste kolom, en één zin uit de tweede kolom. Een standpunt kon op die manier systematisch (en willekeurig) variëren van consistent tot inconsistent, en van heel precies tot heel vaag.

Nadat het standpunt getoond werd, vroegen we aan alle deelnemers om de partij te evalueren op een schaal van 0 tot 10, waarbij hogere scores overeenkwamen met een positievere beoordeling en lagere scores met een negatieve beoordeling. Dit is dan ook de voornaamste variabele waarin we geïnteresseerd zijn: we vergelijken dan de beoordeling van partijen met onduidelijkere standpunten (inconsistent / vaag) tegenover partijen met duidelijke standpunten consistent / precies).

Vervolgens kregen deelnemers nog een bijkomend scherm te zien, waarop we aangaven dat de partij in kwestie werd verkozen in het parlement en een specifieke beleidsbeslissing nam. Ook de zin die het standpunt van het beleidsvoorstel uitlegde werd willekeurig gekozen uit twee mogelijkheden: ofwel een heel precieze omschrijving van het ene standpunt, ofwel het andere standpunt—in het geval van sociale woningen kregen respondenten dus één van deze twee zinnen te zien: *“Wij hebben beslist de wachtlijsten aan te pakken door het aanbod van sociale woningen te verhogen door 100.000 woningen te bouwen of vernieuwen tegen 2030. We kiezen er dus niet voor om striktere vereisten voor sociale woningen op te leggen.”* Of *“Wij hebben beslist de wachtlijsten aan te pakken door de invoering van striktere vereisten om een sociale woning te krijgen, dat wil zeggen een verlaging van 10% op het maximale inkomen om een sociale woning te verkrijgen. We kiezen er dus niet voor om het aanbod van sociale woningen te verhogen.”*

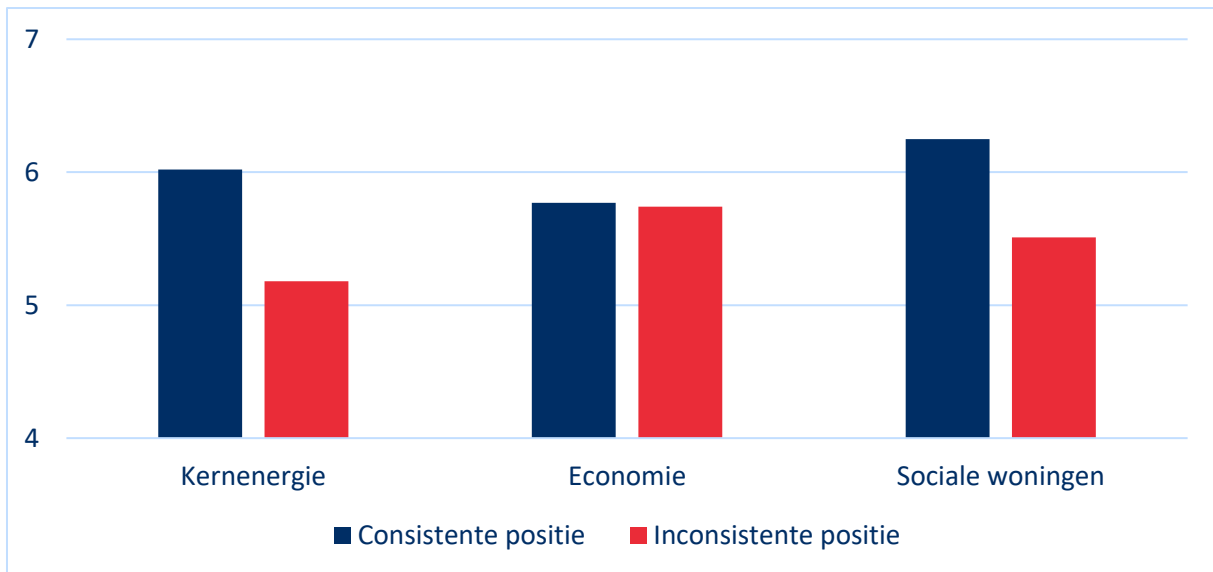
Ook hier weer krijgen we dus verschillende vergelijkingsmogelijkheden, maar gezien de interesse van ons onderzoek is het vooral interessant om te kijken wat er gebeurt als (1) de partij beleid maakt dat in lijn is met het eerder genomen standpunt, (2) de partij beleid maakt dat in strijd is met het eerder genomen standpunt, en (3) in welke mate de ambiguïteit van het standpunt ervoor zorgt dat eventuele ‘backlash’ afneemt.

Merk op dat we in onze analyse nog diverse andere zaken bevroegen, zoals bijvoorbeeld het standpunt van de deelnemers over de drie thema’s, en ook vragen om zeker te zijn dat de omschrijving van het standpunt van de partij goed werd begrepen. Die beschrijven we uitgebreider in het academisch paper dat we op basis van dit onderzoek schreven (zie ‘Conclusie en volgende stappen’): hier focussen we ons enkel op de voornaamste bevindingen.

3. Voornaamste bevindingen

In totaal werden 4498 deelnemers uitgenodigd, en namen 1543 mensen deel die alle relevante vragen die we nodig hebben in de analyse beantwoordden. Dus, in de analyse gaan we met de antwoorden van die deelnemers aan de slag.

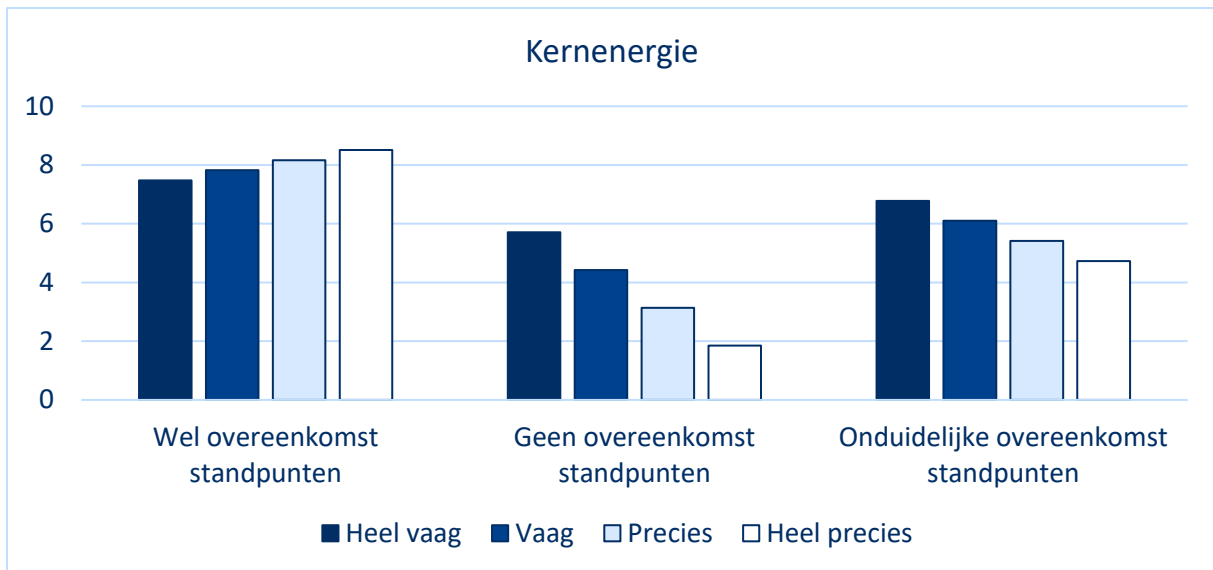
Hypothese 1 verwachtte dat inconsistente antwoorden door kiezers zouden worden afgestraft. Hieronder geven we de resultaten weer: deze zijn gebaseerd op een multivariate regressieanalyse, waarbij we controleren voor diverse andere aspecten van het partijstandpunt—dus dit is het ‘netto’ effect van inconsistentie op de beoordeling van de partijen.

De eerste hypothese krijgt bevestiging voor twee van de drie thema's: kernenergie en sociale woningen. Hoewel de verschillen niet enorm zijn (ongeveer 1 punt op een schaal van 0 tot 10) zijn ze sterk significant—en dit zijn 'netto' effecten die uitgezuiverd zijn van andere aspecten die de partij-evaluatie kunnen beïnvloeden. Voor economie vinden we geen bevestiging van de hypothese: we hebben geen onmiddellijke verklaring hiervoor, omdat de bevindingen inzake bijvoorbeeld vaagheid—precisie wel aan de verwachtingen voldoen. Mogelijks was de verwoording van de zinnen—het onderscheid tussen het uitbreiden van de index versus een index sprong—niet helder genoeg om duidelijk te maken dat het standpunt intern tegenstrijdig was?

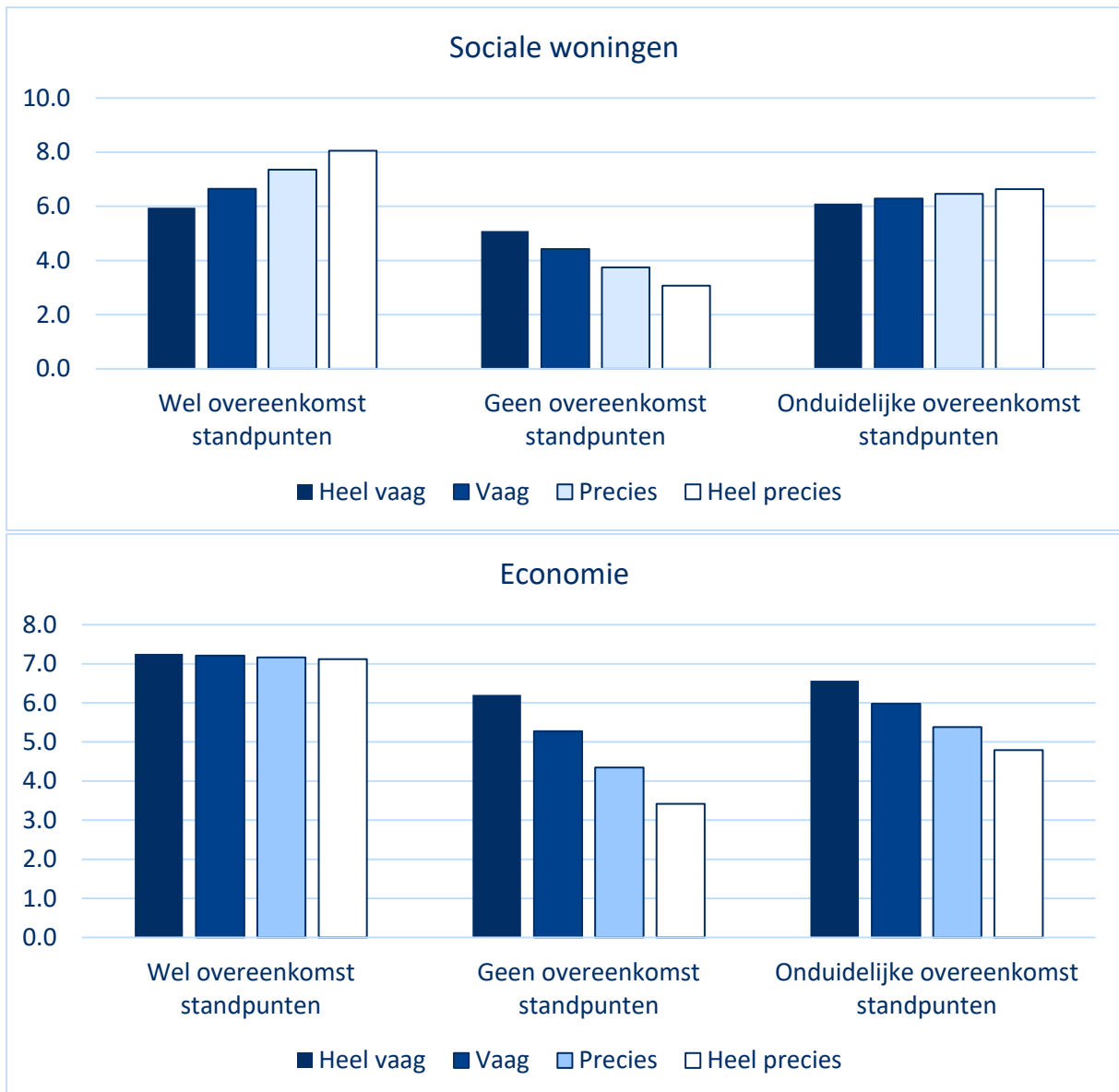
Bij de tweede hypothese verwachtten we dat het effect van precisie zou afhangen van of er een 'match' was tussen de positie van de kiezer en de partij. Daarom geven we ook hier de voorspelde partijevaluatie weer, maar dit keer voor (1) kiezers bij wie het standpunt wél overeenkomt met dat van de partij, (2) kiezers bij wie het standpunt niét overeenkomt met dat van de partij, en (3) kiezers bij wie er een onduidelijke match was¹.

¹ Dit kan twee oorzaken hebben: (1) de partij had een inconsistente positie, waardoor het voor de kiezer onduidelijk is of hij/zij nu overeenkomt met de partij, of niet (2) de kiezer (respondent) had zelf geen duidelijke voorkeur voor het beleidsthema: dit werd gemeten aan de hand van stellingen voor blootstelling aan het partijstandpunt.

Voor kernenergie wordt de hypothese duidelijk bevestigd: als er een ‘match’ is tussen de standpunten, helpt precisie de partij (licht): de score neemt toe naarmate het standpunt preciezer wordt. Maar, wanneer de partij een standpunt heeft dat níét overeenstemt met dat van de kiezer, heeft ze er duidelijk belang bij om op de vlakte te blijven: bij een heel vaag standpunt krijgt ze nog een score van bijna 6/10, maar die evaluatie keldert naar minder dan 2/10 bij het meest precieze standpunt. Ook bij een onduidelijk standpunt zien we een dalend patroon—zij het minder uitgesproken.

Zoals de twee figuren hieronder aantonen, zien we voor de andere twee thema’s een gelijkaardig patroon: stijgende scores bij toenemende precisie als er een overeenkomst is in het standpunt, en dalende scores wanneer er geen of een onduidelijke overeenkomst is.

Onze laatste hypothese bekeek wat er gebeurt als een partij beleid moet beginnen maken: straffen kiezers partijen af als ze beleid maken dat indruist tegen hun campagnestandpunten? En worden partijen meer afgestraft als ze duidelijke campagnestandpunten hadden dan wanneer ze onduidelijke standpunten innamen?

Voor deze derde hypothese zijn de resultaten niet altijd even eenduidig. We voerden een multivariate regressieanalyse uit, waarbij we kijken of de score van de partij na de beleidsbeslissing significant verschilde van de score voor de beleidsbeslissing. We verklaren dat verschil dan op basis van (1) de mate waarin het beleid overeenstemt met het standpunt en (2) of het standpunt consistent/inconsistent en vaag/precies was. Voor de volledige regressieanalyse verwijzen we door naar het academische paper (zie hieronder voor de referentie en link), maar hier gaan we in op de substantiële resultaten.

We vinden dat de (fictieve) partijen er eigenlijk *altijd* op achteruitgaan als ze een beleidsbeslissing maken. Ook als het beleid in lijn was met het eerdere standpunt van de partij, gaat de evaluatie van de partij er netto tussen de 0.4 en 0.6 punten op achteruit, afhankelijk van het thema (op een 11-puntenschaal van 0 tot 10). Weliswaar gaat de partij er nog méér op achteruit als ze beleid voert dat

indruist tegen haar eerder ingenomen standpunt – tussen de 1.3 en 1.4 punten, dus nog een stuk slechter—maar het blijft voor ons toch opvallend dat de partij er eigenlijk altijd op achteruit gaat.

Kan ambiguïteit helpen? De conclusie hier lijkt te zijn: soms, en ook maar gedeeltelijk. Als de partij een inconsistente positie innam, zien we nog steeds dat de partij erop achteruit gaat, tussen de 0.4 en 0.8 punten. Dus als de partij ‘flip flopt’ tussen standpunten, beschermt dat haar niet tegen een afstraffing als ze dan beleid moet gaan maken. Ook vaagheid lijkt niet veel zoden aan de dijk te brengen: zelfs als het partijstandpunt zeer vaag was, gaat ze erop achteruit (bijvoorbeeld -1.5 punten voor energie). Dus ook hier lijkt de aanname van partijen dat ze, door op de vlakke te blijven, zichzelf kunnen beschermen tegen de kost van het regeren, niet bevestigd te worden.

4. Conclusie en volgende stappen

Kort samengevat vinden we enerzijds bevestiging van onze verwachtingen over ambigue standpunten: inconsistentie wordt afgestraft, en vage standpunten helpen partijen om niet al te veel schade te lijden bij kiezers die er andere beleidsvoorkeuren op nahouden—hoewel dit ten koste gaat van (nog) hogere scores bij kiezers waar ze wél mee op één lijn zitten. Anderzijds vinden we geen duidelijk patroon in de resultaten over wat er gebeurt eenmaal een partij beleid begint te maken: inconsistentie wordt afgestraft—het is een ‘no go’ om verkiezingsbeloftes te breken—maar ook als een partij deed wat ze beloofde, ging haar evaluatie erop achteruit. Idem dito voor vaagheid, dat niet echt een bescherming lijkt te bieden voor ‘policy backlash’.

Natuurlijk heeft ons experiment een aantal beperkingen, waarvan er twee in het oog springen: enerzijds het gebruik van fictieve partijen, en anderzijds de (mogelijks) overdreven inconsistentie van de zinnen. Het gebruik van fictieve partijen was handig voor dit onderzoek omdat ze ons toelieten de effecten uit te zuiveren van de andere aspecten die de partij-evaluaties konden beïnvloeden. Als we echte partijen zouden gebruiken, hebben deelnemers hier al een duidelijke mening over die de impact van het standpunt kan beïnvloeden. Daarbovenop zouden sommige willekeurig geselecteerde standpunten eenvoudigweg niet realistisch zijn—zo lijkt het moeilijk denkbaar dat PVDA een standpunt tegen sociale woningen zou innemen tijdens de campagne. Wat betreft de inconsistentie van de standpunten, denken we dat onze resultaten een ‘worst case scenario’ weergeven: het standpunt was, als het inconsistent was, echt intern inconsistent. Maar, in een echte campagne is die inconsistentie vaak meer verdoken—verschillende politici van een partij spreken elkaar tegen, of het is niet altijd duidelijk hoe/waarom verschillende standpunten die worden ingenomen intern tegenstrijdig zijn. Dus, we vermoeden dat in een echte campagne het effect van inconsistentie minder groot zal zijn. Dat gezegd zijnde, we vinden sterke verschillen, en het standpunt werd maar éénmalig getoond en bestond maar uit twee zinnen.

De volgende stappen dan: de resultaten van het onderzoek werden reeds gepresenteerd op een wetenschappelijke conferentie in September van dit jaar (Lefevere, Verwee, & Erzeel, 2023), waarna de analyse en theoretische onderbouwing verder op punt werden gezet. Recent dienden we het manuscript in voor publicatie in een wetenschappelijk tijdschrift, maar het is nog even wachten op de uitkomst van het review proces.

We wensen de deelnemers van het Burgerpanel oprecht te danken voor hun deelname: zonder hen was dit onderzoek eenvoudigweg niet mogelijk geweest!

5. Referenties

Bräuninger, T., & Giger, N. (2018). Strategic Ambiguity of Party Positions in Multi-Party Competition. *Political Science Research and Methods*, 6(3), 527-548. Cambridge University Press. doi:10.1017/psrm.2016.18

Lefevre, J., Verwee, A., & Erzeel, S. (2023). Do voters prefer clear party positions over ambiguous ones? A survey experiment investigating the impact of inconsistent and vague positions on party evaluations (p. 27). Gepresenteerd bij ECPR General Conference, Prague, Czech Republic. Geraadpleegd van <https://ecpr.eu/Events/Event/PaperDetails/69505>

Nasr, M. (2022). Varieties of Ambiguity: How do Voters Evaluate Ambiguous Policy Statements? *Comparative Political Studies*, 00104140221089652. SAGE Publications Inc. doi:10.1177/00104140221089652

Shepsle, K. A. (1972). The Strategy of Ambiguity: Uncertainty and Electoral Competition. *American Political Science Review*, 66(2), 555-568. Cambridge University Press. doi:10.2307/1957799